

Bylo by si přáti, aby po prvním svazku chorvatských sněmovních spisů následovaly brzo svazky další, jakož i aby vydavateli jich brzo se podařilo napsati slíbenou studii o chorvatských sněmeh XVI. stol.

K. Kadlec.

Právo veřejné.

James Bryce: The American Commonwealth, vol I., II., New edition, New York 1911. (str. XIII + 742 + VII + 962).

Spis tento jedná o státním právu Spojených Států Severoamerických a to svazek první o vládě spolkové a o vládě států, svazek druhý o systému politických stran, o veřejném mínění, o sociálních institucích; připojeny jsou některé všeobecné úvahy.

Spisovatel hned v úvodní kapitole připomíná, že účelem tohoto spisu jest podati povšechný nástin Špojených Států, a to jak vlády, tak i národa. Úkolu toho nepodjal se dosud žádný Američan, ač zajisté v tomto směru by byl v mnohém ve výhodě oproti cizinci. Nicméně ve dvojím směru má opět cizinec, který jest rovněž Angličanem, výhodu nad spisovatelem domácím: jednak určité věci vzbudí jeho pozornost, které by domácí spisovatel nepokládal za záhodno vysvětlovati, poněvadž jsou jemu příliš jasny; jednak může cizinec mnohem snáze zachovati nestrannost a vystříhati se předsudků i politických i osobních i národnostních.

Část prvá jedná o vládě spolkové. Spojené Státy Severoamerické jsou republikou republik, jest to stát zvláštního rázu, který se blíží formě státu spolkového. Ustavení Unie nebylo bez obtíží, neboť bylo překonávati určitý odpor proti sjednocení, a státy žárlivě střežíce svoji neodvislost měly valnou nedůvěru k jakékoli pevnější unii. Posléze byl však návrh ústavy vypracovaný delegáty na sjezdu ve Filadelfii za předsednictví Jiřího Washingtona shromážděnými (t. j. sbory zvolenými k tomuto účeli) všech států přijat a tím ustavena nynější Unie.

Ústava Unie z r. 1789 jest dle náhledu spisovatelova dílem zasluhujícím úcty všech Američanů. Vykazuje sice určité nedostatky, avšak „zaujímá místo nad každou jinou psanou ústavou pro svůj vnitřní výborný system, pro to, že jest přizpůsobena zvláštním poměrům národa, pro svoji jednoduchost, stručnost a přesnost mluvy, pro to, že v ní určitost v zásadě jest rozumně spojena s přesností v podrobnostech“. Americká ústava má právě tu výhodu, že jest založena na historickém vývoji, a že v ní smysl historický jest uplatněn nejvyšší měrou.

Theoreticky jest ústava Unie založena na zásadě oddělení moci ve státě. Montesquieuův duch zákonů osvědčil zde svůj plný vliv. „Nijaká všeobecná zásada politická neměla takový vliv na tvůrce ústavy a státníky americké jako dogma, že oddělení těchto tří moci ve státě jest podstatnou částí svobody“. Avšak toto dogma jest nejen základní myšlénkou ústavy spolkové, nýbrž na něm jsou založeny také ústavy mnohých států Unie.

Ústava z r. 1789 přeměnila dosavadní spolek států (league) ve stát spolkový (federal state) vytvořivši spolkovou vládu, jež vykonává přímé

panství nad občany. Ovšem spolková ústava není úplným systemem vládním a postrádá orgánů, kteří by vykonávali všechny funkce a povinnosti, jež náleží modernímu státu. Ona přímo předpokládá existenci vlád států (jednotlivých), a obsahuje jen system vládní, jehož úkolem jest opatřiti vládní funkce, jež jednotlivé státy buď neopatřují, aneb opatřovati nemohou, ať již zcela, neb snad jen z části.

Poměr mezi Unií a mezi jednotlivými státy jest upraven v ten způsob, že v kap. I. sekci 8. ústavy jsou vypočteny záležitosti, které spadají v obor zákonodárné a výkonné moci Unie; ostatní záležitosti příslušejí do kompetence jednotlivých států. Tyto společné čili národní záležitosti jsou celkem: válka a mír, smlouvy a vůbec záležitosti zahraniční; vojsko a loďstvo; spolkové soudnictví; obchod, jak zahraniční, tak i mezi jednotlivými státy; měna; právo autorské a patentní; poštovníctví; ukládání daní pro výše uvedené záležitosti a pro hrazení povšechných nákladů spolkové vlády; poskytování ochrany občanům proti nespravedlivému aneb nerovnému zákonodárství jednotlivých států. Poměr tento jest stanoven ústavou a může býti změněn opět jen způsobem v ústavě předeepsaným; ani kongres, ani jednotlivé státy na tom ničeho měniti nemohou, neboť i jejich právomoc jest obmezena ústavou.

Dle zásady o oddělení moci ve státě jest dle ústavy spolkové trojí moc na sobě navzájem nezávislá: moc výkonná, zákonodárná a soudcovská. V čele moci výkonné stojí president republiky, moc zákonodárná jest vykonávána kongressem, moc soudcovská spolkovými soudy.

Způsob volby presidenta republiky způsobil tvůrcům ústavy dosti starostí. Volba presidenta přímo národem zdála se jim býti nebezpečna pro možnou jeho přílišnou moc, a volba presidenta kongresem zakládala by dle jejich náhledu přílišnou odvislost jeho od kongresu a nebylo ostatně lze tento způsob volby dobře srovnati se zásadou oddělení moci ve státě. Byl tedy přijat způsob volby presidenta (i vicepresidenta) hlasováním národa, avšak nikoli přímým, nýbrž nepřímým. Tvůrcové ústavy domnívali se, že touto cestou bude jednak zaručeno, že budou voleni opravdu nejzpůsobilejší mužové republiky, jednak že na volbu strany politické nebudou moci vykonávati nijaký, neb aspoň nepatrný vliv. V tom však se sklamali. Přes to, že volba presidenta i vicepresidenta jest dodnes nepřímá, stojí tato pod přímým vlivem politických stran, a o kandidátu rozhoduje ve skutečnosti již volba prvá; volba druhá vykonávaná voliteli jest více méně pak pouhou formalitou (tím spíše, ježto způsob, jakým jest tyto volitele voliti, spadá v obor příslušnosti jednotlivých států).

Volba presidenta a vicepresidenta republiky děje se tím způsobem, že každý stát volí tolik volitelů, kolik vysílá poslanců a senátorů do kongresu. Tito volitelé pak v ustanovený den volí presidenta a vicepresidenta. Volba děje se tedy podle států, a hlasy volitelů zašlou se zapečetěné do hlavního města a zde jsou otevřeny a sčítány v přítomnosti obou komor kongresu od presidenta senátu. K zvolení se vyžaduje nadpoloviční většiny všech volitelů. Nedosáhne-li žádný z kandidátů této většiny, spadá rozhodnutí o volbě presidenta na sněmovnu poslaneckou, která zvolí jednoho ze tří

kandidátů, kteří obdrželi největší počet hlasů. Avšak volba děje se nyní podle států (nikoliv podle hlav), a každý stát má pouze jeden hlas. K platnému usnášení jest třeba zastoupení dvou třetin všech států, a k platnému zvolení většiny všech států. Pokud vicepresidenta se týče, neobdrží-li žádný z kandidátů potřebné nadpoloviční většiny, spadá rozhodnutí na senát, který volí mezi dvěma kandidáty obdrževšími největší počet hlasů. V ostatním jest způsob volby týž jako ve sněmovně poslanecké. Aby kdo mohl býti volen presidentem, musí býti státním občanem republiky, bydliti aspoň čtrnáct let v obvodu Spojených Států a čítati aspoň 35 roků svého věku.

President (i vicepresident) jest volen na dobu čtyř roků. Ústava nemá nijakého ustanovení o tom, může-li býti znovu volen. Ústavní zvyklost však jest, že president může býti znovu volen jen po druhé, nikoli také po třetí. Ve čtyřletém období své funkce může býti sesazen jen na základě obžaloby (impeachment), kterou lze vznésti pro velezrádu, úplatnost (bribery), neb pro jiné těžké zločiny a přečiny (other high crimes and misdemeanours). Obžalobu vznáší sněmovna poslanecká a rozhoduje o ní senát za předsednictví předsedy nejvyššího soudu.

President jest hlavou moci výkonné. (Vicepresident, který jest volen týmž způsobem a na totéž období jako president, jest de iure předsedou senátu, avšak nemá jiné funkce než vstoupiti na místo presidenta, zemře-li, vzdá-li se úřadu, stane-li se nezpůsobilým, aneb je-li dán v obžalobu). Jeho funkce lze celkem vřaditi v čtyři obory: záležitosti zahraniční, vnitřní správa, zákonodárství a právo jmenovati na úřady státní.

V oboru záležitostí zahraničních nemá president volnou ruku. Vyhlásiti válku přísluší kongresu. Smlouvy s cizími státy uzavírá sice president, má však k tomu zapotřebí přivolení senátu, k čemuž se vyžaduje dvoutřetinové většiny. Ježto však takovéto smlouvy v nejčastějších případech mají v zápětí také určité závazky finanční, přísluší v tomto směru slovo i sněmovně poslanecké.

V oboru vnitřní správy moc presidentova není valná, poněvadž převážná část správy spadá v pravomoc jednotlivých států, a správa spolková jest upravena zákony, kterými diskrecionální moc exekutivy jest značně obmezována. Tak jest tomu v míru. V době války však, ježto president jest nejvyšším vojevůdcem a ústavou vůbec jest pověřen úkolem bdíti nad zachováváním zákonů, moc jeho neobyčejně vzrůstá, a kongres jej může učiniti dokonce i diktátorem.

V oboru zákonodárném má president zvláštní postavení. Není členem kongresu a nepřísluší jemu právo iniciativy a to ani jeho osobě, ani jeho ministrům, poněvadž tito nemají práva seděti v kongresu. President má pouze právo zasílati zvláštní poselství kongresu, kteréž má zvláštní význam při zahajování kongresu. Přes to však ústava vyhradila presidentovi určité účastenství při sdělávání zákonů, účastenství, které jest spíše rázu negativního. Presidentovi přísluší totiž právo podepisovati návrhy (billy), čímž tyto nabývají moci zákona. Nesouhlasí-li s dotčeným návrhem, vrátí jej do deseti dnů té sněmovně, ve které bill byl podán, zároveň s udáním

důvodů, proč jej nepodepsal. Setrvají-li však obě sněmovny na usneseném billu, k čemuž jest nyní třeba dvoutřetinové většiny, stává se bill zákonem bez podpisu presidentova. (Odročí-li se kongres ve výše uvedené desetidenní lhůtě, bill padá. Nepodepíše-li president bill na konci zasedání kongresu, nazývá se takovéto veto v obecné mluvě votem kapesním — pocket veto). Neschválí-li president bill, nejen že tím jeho postavení nedoznává újmy; naopak čím častěji užije svého práva veta, tím stává se populárnějším. Lze si to vysvětliti všeobecnou nepřítizní a nedůvěrou americké veřejnosti vůči kongresu, která v presidentovi vidí namnoze svého ochránce proti libovůli a přehmatům sboru zákonodárného.

Důvody, proč ústava (vlastně proti zásadě o oddělení mocí ve státě) přiřkla presidentovi právo veta, ovšem suspensivního, jsou celkem dvojí. Jednak president, jako volený a nikoli dědičný orgán, jest zodpověden národu a má váhu národa za sebou. Jednak kongres může většinou dvoutřetinovou vždycky svou vůli prosaditi, takže není se co obávati, že by president mohl jeho vůli libovolně paralyzovati.

Presidentovi přísluší konečně právo jmenovati na úřady státní scil. spolkové. Avšak právo toto není neobmezeno, nýbrž president má je vykonávati „s radou a za souhlasu senátu“. Pokud členů kabinetu ministerského se týče, ponechává senát presidentovi volnou ruku při jmenování. Avšak jedná-li se o úřady spolkové v určitém státě, vyhrazuje si senator resp. senatoři dotčeného státu vliv na jmenování. Ve skutečnosti mají se věci dnes tak, že o jmenování na úřad (spolkový) v určitém státě rozhoduje senátor příslušného státu, a president má prostě ruce vázány. Tento system sluje *Courtesy of the Senate*. Pokud konečně nižších úřadů se týče, může kongres právo jmenovati na tyto úřady přenechati soudům neb chefům příslušných odborů, což znamená nové obmezení práva presidentova.

Moc presidentova není tedy celkem, při normálních poměrech, značná. Ve válce a vůbec za mimořádných okolností moc jeho valně stoupá. Dle toho není snadné utvořiti si správnou představu o váze a moci presidenta Unie. Ovšem nesluší nikdy zapomínati, že president jest volen celým národem, že vychází tedy a moc svou odvozuje z národa samého. Tato skutečnost právní má pak značný význam pro politické postavení jeho vůči kongresu, zejména při výkonu práva veta (viz výše).

Presidentovi k ruce jest ministerský kabinet složený nyní z devíti ministrů. Ministři jsou jmenováni presidentem za souhlasu senátu (kterýž není nikdy odpírán) a jím také propouštěni; členy kongresu býti nemohou.

Povšechné postavení ministerstva v Unii jest jinaké než ve státech jiných. Ministerstvo netvoří vnitřní jednotu a nemá kolektivní zodpovědnosti. Jednotliví ministři jsou zodpovědni pouze presidentovi, nikoli také kongresu, který ostatně na jich jmenování nemá nijakého vlivu.

Moc zákonodárná v Unii jest vykonávána kongresem, který jest ustaven na soustavě dvoukomorové a skládá se ze senátu a ze sněmovny reprezentantů či poslanců (*the House of Representatives*).

Senát jest sborem permanentním a jest obeslán státy, z každého státu po dvou členech volených legislaturami na dobu šesti let. Každého

druhého roku vystupuje jedna třetina senátorů, jichž místa jest vyplniti volbou. Senátor musí býti obyvatelem dotčeného státu, dokonati 30tý rok svého věku, a nesmí býti státním zřízencem. Nyní jest 96 senátorů. Předsedou senátu jest ipso iure vicepresident Unie, zemře-li, neb zajde-li ho co, volí senát ze svého středu předsedu pro tempore.

Funkce senátu jsou celkem trojího druhu: zákonodárná, výkonná, soudcovská. Ve funkci zákonodárné spolupůsobí senát při sdělávání zákonů maje v tomto směru, až na určité výjimky rovné postavení se sněmovnou poslaneckou. Ve funkci výkonné podává svoje votum a svůj souhlas po případě nesouhlas s akty presidenta republiky, kterými on jednak jmenuje na úřady spolkové čítaje v to i ministry a vyslance, jednak uzavírá smlouvy s cizími státy. K platnému usnesení senátu, kterým se schvalují smlouvy s cizími státy, jest třeba dvoutřetinové většiny. Ve funkci soudcovské zasedá senát jako vysoký dvůr soudní pro obžaloby vznesené sněmovnou poslaneckou (impeachment). K vynesení nálezu odsuzujícího jest třeba dvoutřetinové většiny.

Sněmovna poslanecká představuje národ, jako senát představuje státy. Počet poslanců není stálý, nýbrž mění se dle usnesení kongresu. První kongres sešedší se r. 1789 měl 65 poslanců sněmovny poslanecké, takže jeden poslanec přišel na 30.000 obyvatel. Podle zákona z r. 1891 čítala sněmovna 356 členů, a jeden poslanec přišel as na 174.000 obyvatel. V 61. kongresu (r. 1909) měla sněmovna 391 člena. Volby do sněmovny dějí se podle států a na každý stát připadá určitý počet poslanců v poměru k jeho lidnatosti. (Jinak jest tomu při senátu, kde, jak výše uvedeno, každý stát vysílá dva senátory bez ohledu na velikost a lidnatost státu.) Uprázdnil-li se v mezičase některé místo, vypisuje volby guvernér dotčeného státu, jemuž jest také adresovati eventuální resignace. Právo volební (franchise) jest v podstatě totožné s právem volebním do legislatur států. Rozdělení volebních okresů spadá v obor pravomoci států; že při tom jest ponecháno volné pole volební geometrii (t. zv. gerrymandering), lze soubě snadno domysleti. Opomenula-li legislatura určitého státu rozvrhnouti obvod státu na spolkové okresy volební, a dostane-li se tomuto státu podle výsledku posledního sčítání nových poslanců, jsou tito voleni voliči celého státu v jednom sboru volebním a nazývají se representatives at large.

Období volební činí dva roky, takže volby do kongresu scil. do sněmovny poslanecké připadají na každý sudý rok. Každý kongres (v Unii se totiž kongresy uvádějí řadovými čísly vždy po dvou letech) má dvě řádná zasedání: první či dlouhé a druhé čili krátké. Dlouhé zasedání počíná koncem roku, který následuje po roce, kdy byly vykonány volby do kongresu, a trvá, s malou přestávkou o vánocích, do července neb do srpna roku příštího. Malé zasedání začíná v prosinci téhož roku a končí dne 4. března roku následujícího. Sněmovna zasedá tedy celkem deset neb dvanáct měsíců. Dlouhé zasedání i krátké čítá se za jedno zasedání, takže billy nedojednané v onom zasedání nepropadají, nýbrž mohou býti dojednány v zasedání krátkém. Zasedání prodloužiti nelze a jest tedy všechny práce bezvýjimečně skončiti dne 4. března. Proto v posledních dnech před skončením

zasedání se pracuje s chvatem přímo zimničným. Nelze-li do poledne posledního dne práce skončiti, postrčí se prostě hodiny ve sněmovně zpět, což, jak spisovatel na vlastní oči viděl, se děje zcela veřejně k nemalé ovšem radosti sněmovny a galerií.

Jednání ve sněmovně jest upraveno jednacími řády, kteréž sněmovna poslanecká, právě tak jako i senát, vydává sama. Schůze začínají pravidelně v poledne a končí ve čtyři neb v šest hodin odpoledne. Ku konci zasedání bývají ovšem schůze delší. Každá schůze začíná modlitbou, kterou předřikává kazatel jmenovaný sněmovnou.

Předseda sněmovny (speaker) jest volen sněmovnou, a moc jeho jest velmi značná. On stanoví pořad jednání, jmenuje členy četných stálých výborů (standing committee) a jich předsedy (chairman). Při jmenování tomto musí předseda přihlížeti předem k příslušníkům své strany, kteréž on vůbec musí sloužiti, neboť nestrannosti se od něho nevyžaduje.

Váha a těžiště veškeré činnosti sněmovny spočívá ve výborech, které jsou voleny při zahájení každého kongresu. Výbory jsou buď stálé, buď jen ad hoc volené (standing a contr. select committee); v nich rozhoduje se osud podaných osnov zákona (billů). Ony mají také právo obesýlati úředníky určitých departementů a žádati od nich potřebná vysvětlení. V nich stýká se exekutiva s legislativou, ony jsou to, které sprostředkují nutné styky mezi oběma těmito mocemi a opravují takto v praxi neudržitelnost dogmatu o oddělení mocí ve státě.

Zákony usnášené na kongresu čili akty kongresu jsou buď veřejné, buď soukromé. Dělidlo mezi oběma jest v podstatě totéž, jako v zákonodárství anglickém. Avšak zvláštností zákonodárství amerického jest, že důsledkem zásady o oddělení mocí ve státě iniciativa zákonodárná přísluší výlučně kongresu. Vládních osnov v Unii není. Ježto však iniciativa jest ponechána úplně v rukách členů kongresu, důsledek jest, že jak předmět, tak i forma billu závisí vždy od výše intelligence navrhovatele, a že, ježto intelligence členů sněmovny poslanecké jest podprůměrná (o čemž ještě níže), billy vyznačují se mnohem nižší úrovní než ve státech jiných. Přirozeně celá řada billů jest špatná a života neschopná. (To ostatně v Unii jest věcí běžnou, neboť množství billů podává se jen na oko a za tím účelem, aby později za dobrou odměnu mohly býti vzaty zpět.) Nedostatky tyto jsou do jisté míry napravovány ve výborech a dále v senátě, kde jest mnohem více rozmyslu, intelligence a vážnosti než ve sněmovně poslanecké. Ostatně mnoho zde působí i předseda sněmovny, který prostě nedá bill na pořad jednání, takže takovýto bill již v jeho rukách padá. Konečně nápravu může zjednati i president svým vetem, proti kterému kongres nemá odvahy setrvati na billu.

Pokud funkce zákonodárné se týče, jsou obě sněmovny sobě úplně rovny. Pouze billy finanční jest podati nejprve ve sněmovně poslanecké, avšak senát má právo přičiňovati dodatky. Rozpory při tom vzniklé srovnati jest úkolem společného výboru obou sněmoven složeného ze tří senátorů a tří členů posl. sněmovny. V zákonodárné pravomoci své jest kongres obmezen jednak ústavou, ježto se může usnáseti jen na zákonech

obyčejných, nikoli také ústavních, a dále tím, že nesmí zasahati v zákonodárnou pravomoc jednotlivých států.

Moc soudcovská jest vykonávána spolkovými soudy, kteréž jsou čtverého druhu: nejvyšší soud zasedající ve Washingtonu, krajské soudy odvolací (the Circuit Courts of Appeals), krajské soudy (the Circuit courts) a soudy okresní (the District courts). Právomoc spolkových soudů jest určena jednak ústavou, jednak zákony spolkovými. Význačné postavení jejich, oproti postavení soudů v jiných státech (až na Norvéžsko; pozn. ref.) záleží v tom, že rozhodují o platnosti zákona. Spolková ústava a vůbec celá státoprávní struktura Unie přináší totiž s sebou, že zákony v Unii nemají všechny stejnou platnost, nýbrž že tu jest určitá hierarchie zákonů, takže zákony na prvním resp. přednějším místě mají přednost před zákony uvedenými na místě druhém resp. zadnějším. Pořadí toto jest: ústava spolková, zákony spolkové, ústavy státní, zákony státní. Ústavě spolkové nesmějí odporovati ani zákony spolkové, ani ústavy a zákony jednotlivých států; ústavy státní musí se srovnávati s ústavou a se zákony Unie atd. Rozhodovati o tom, je-li tato hierarchie zákonů dodržána, resp. zkoumati ústavní platnost zákonů jest položeno v ruce soudcovy. Sezná-li tedy soudce, že na př. ústava některého státu jest v odporu se zákonem spolkovým neb dokonce se spolkovou ústavou, prohlásí tuto v daném případě za neplatnou t. j. rozhoduje, jakoby dotčeného ustanovení ústavy tu nebylo. Ovšem nezakročuje zde soudce *ex officio*, ani nerozhoduje tuto otázku povšechně pro všechny případy, nýbrž jen ve sporu určitém a pro daný případ. Takto stávají se soudcové američtí strážci zákona po výtce, a význačné jejich postavení v ústavním životě jest jim vedle toho zaručeno i tím, že, *quamdiu bene se gesserint* (during good behaviour) jsou nesaditelní (čl. III. ect. 1. úst. spolkové).

Ústava spolková jest t. zv. ústavou ztrnulou (*rigid constitution*), t. j. nemůže býti změněna obecným sborem zákonodárným (kongresem) a způsobem, jakým se sdělávají ostatní zákony, nýbrž ke změně její jsou povolány jiné sbory a rovněž způsob, jakým se tak děje, jest jinaký, mnohem obtížnější.

Ústava může býti změněna (*amendment*) celkem dvojí cestou. Jednak může kongres připraviti a navrhnouti změnu; k platnému usnesení v tomto směru jest třeba dvoutřetinové většiny v každé z obou sněmoven. Jednak mohou legislatury dvou třetin všech států požádati kongres, aby svolal ústavní scil. ústavodárné shromáždění (*constitutional convention*). Žádosti této kongres musí vyhověti. Ústava nemá nijakého ustanovení o svolání a složení tohoto shromáždění a jest to tedy ponecháno kongresu. Toto shromáždění vypracuje pak změny a předloží je k přijetí. Vypracované změny mohou býti přijaty opět dvojm způsobem: buď tím, že legislatury tří čtvrtin všech států je schválí, aneb tím, že ve všech státech se svolají shromáždění a že shromáždění tří čtvrtin všech států je přijmou. Kterého z obou způsobů se užije, závisí od kongresu. K platnosti změny ústavy takovýmto způsobem schválené souhlasu presidentova se nevyhledává. Změn ústavy od počátku trvání Unie až dodnes jest celkem patnáct.

Vedle formální změny ústavy došlo však mimo to i k neformálním změnám ústavy. Praktická potřeba vynutila totiž i některé změny obsahové rázu ovšem více méně podřízenějšího. Způsoby takovýchto změn resp. přeměn jsou celkem dva: výklad ústavy a další její (ústavní) vývoj: oba tyto způsoby jsou spisovatelem zevrubně líčeny.

Část druhá jedná o vládách státních. Unie Severoamerická se skládá ze čtyřiceti osmi států na sobě na vzájem nezávislých. Státy tyto jsou celkem dosti různorodé. Lze je dělit ve pět skupin. Avšak ústavy jejich vykazují v podstatě jednotný ráz. Poměr státu k Unii lze pak charakterizovat v tom smyslu, že státy mají všechna práva vládní vyjímajíc: právo odluky (right of secession), práva, která jim ústava spolková odnímá a práva, která táž ústava výslovně přikazuje vládě spolkové. Každý stát dává sobě ústavu, jsa v tomto směru obmezen jen potud, že forma státní musí býti republikánská.

Ústavy všech států vykazují vedle jistých rozdílů rázu podřízenějšího jednotně základní rysy. Každý stát má voleného čefa moci výkonné, zvaného guvernerem, určitý počet správních úředníků, legislaturu o dvou komorách a soudy. Moc zákonodárná jest vykonávána legislaturami složenými ze dvou komor: ze senátu a z komory representantů (the House of Representatives, neb také „the Assembly“ neb „the House of delegates“), či sněmovny poslanecké. Obě sněmovny jsou celkem voleny ve volebních okresech stejnoměrných a týmiž voliči. Rozdíly mezi volebními řády do senátu a mezi řády volebními do sněmovny poslanecké jsou v podstatě tyto: volební okresy pro volby do senátu jsou mnohem větší (pravidelně dvakrát neb třikrát) volebních okresů do sněmovny; přirozeně počet senátorů jest o tolikrát menší počtu poslanců. Senátoři bývají pravidelně voleni na dobu delší než poslanci; věk určený pro způsobilost býti senátorem jest vyšší než u poslance; konečně sněmovna se obnovuje integrálně (vždy po dvou letech), kdežto senát obnovuje se z pravidla jen z části a jest tedy sborem permanentním.

Volební právo jest celkem upraveno ve všech státech způsobem podobným. Pravidlem takřka ve všech státech jest všeobecné právo hlasovací pro muže — ve čtyřech státech (Wyoming, Utah, Idaho, Colorado) i pro ženy — s určitými důvody vylučujícími (pro spáchaný zločin neb na základě chudinského zákona). Pravidlo všeobecné ustálené obyčejem, nikoli zákonem, jest, že kandidát resp. poslanec musí býti z toho místa, které zastupuje. Právo hlasovací do legislatury jest pravidelně totožné s právem hlasovacím k účelům jiným.

Dříve bylo pravidlem, že legislatury se scházely každoročně; avšak smutná zkušenost, již mají občané států Severoamerických s legislaturami, vedla k tomu, že zasedání legislatur jest nyní kratší a řídčeji. Nyní scházejí se legislatury jednou za dva roky; výjimky z této zásady jsou ve státech Alabama a Mississippi, kde scházejí se jednou za čtyři roky, a v šesti t. zv. starých státech, kde se scházejí každoročně. Vedle toho mají guvernéři téměř ve všech státech právo svolávat sněmovny k zasedání mimořádnému, jeví-li se toho potřeba; avšak případy ty jsou celkem řídké.

Právní moc (scil. zákonodárná) legislatur vztahuje se na všechny záležitosti spadající v obor zákonodárné pravomoci států. Přes to však jest právní moc legislatur dosti omezena. Předem sluší připomenouti, že změny ústavy vyňaty jsou z jejich pravomoci a přikázány přímému hlasování lidu. Avšak vedle toho uplatňuje se čím dále tím více myšlenka, že všechny důležitější záležitosti mají býti rozhodovány národem samým. Referendum stává se takto stále všeobecnější institucí, a legislatury zůstávají omezeny spíše jen na záležitosti rázu podrízenějšího neb místního. Tento vývoj legislaturám valně nepříznivý sluší, nehledíme-li ovšem k zásadám všeobecným, že zákon, který víže všechny, má býti přijat přímým hlasováním a pod., přičítati všeobecné nedůvěře, jakou občané Severoameričtí chovají vůči legislaturám.

Moc výkonná jest vykonávána guvernérem, jako hlavou státu, který jest volen přímo (a contr. presidenta Unie). Období jeho činnosti jest různé: jeden rok, dva roky neb tři, ve valné většině států však čtyři roky. Ve většině států jest vedle guvernéra volen i jeho náměstek (Lieutenant-Governor). Zákonodárné iniciativy guvernéra nemá, nýbrž jen, vyjímajíc stát Severní Carolinu, právo veta obdobné právu presidenta Unie.

Moc soudcovská jest vykonávána soudy, jichž úroveň jest však mnohem nižší soudů spolkových. Důvody toho jsou: způsob jmenování (pravidelně volba lidem), nestejné trvání v úřadě a nízké platy.

Zdroje příjmů státních jsou hlavně daň z majetku (property tax), vedle toho daně z obchodů a z živností ukládané ve formě licence tax atd. Celkem však lze říci, že finanční systémy nejsou zdravé, a že přes značný blahobyt v Unii zadlužování států a měst stoupá měrou úžasnou, na čemž ovšem značnou vinu nesou i nedostatky správy státní.

Místní správa není organisována jednotně. Každý stát má odlišný system, nicméně lze zde shledávati celkem tři typy. První typ jest charakterisován svojí jednotkou, městem či městskou obcí a jest v šesti státech Nové Anglie. Druhý typ se vyznačuje širší jednotkou, hrabstvím, a převládá ve státech jižních. Třetí typ, smíšený, kombinuje dva typy předešlé a převládá ve státech středních a severozápadních. Zvláštní pozornosti zasluhuje správa velkých měst (city a contr. town a township), kteráž jest celkem zařízena dle vzoru správy státní. Povšechný úsudek spisovatelův o správách městských jest velmi nepříznivý. Korupce a nehospodárnost jsou jejími charakteristickými známkami. Zadluženost a vůbec špatná správa měst jsou stinnými stránkami americké samosprávy, kteráž v amerických státních budí vážné obavy pro budoucnost.

Část III. (svaz. II.) jedná o organisaci politických stran. Politické strany hrají značnou roli v Unii a jsou hybnou silou veškerého života veřejného. Již v Ústavodárném shromáždění ve Filadelfii střetly se dva směry: soustředivý a odstředivý. První směr žádal silnou vládu ústřední, druhý usiloval o zachování samostatnosti států snaže se omeziti působnost ústřední vlády pouze na záležitosti zahraniční a na obranu národní. Takto povstaly již se založením Unie dvě mohutné strany politické: federalisté, přívrženci směru prvního, a republikáni čili demokratičtí republikáni, kteří zastávali

směr druhý. Obě strany byly stejnou měrou přívrženci formy republikánské, avšak zatím co jedna strana se prohlašovala za apoštola svobody, druhá zastávala princip pořádku.

Obě strany prodělaly vývojem doby značné změny. Z počátku měli federalisté většinu, avšak brzy opanovali pole republikáni a federalisté takřka zmizeli. V létech dvacátých minulého století jsou zde opět dvě politické strany: demokraté (původní republikáni) a Národní republikáni, později zvaní Whigové, kteří převzali převážnou část zásad hlásaných federalisty. Tato (druhá) strana se později opět rozpadla, avšak otázka otrocká, stavší se akutní v létech padesátých, vedla k utvoření nové strany (ze zbytků strany Whigů a ze strany zvané Free Soilers a strany „svobody“), která přijala název „republikáni“. Republikánům podařilo se r. 1860 dobýtí vítězství nad demokraty, kteří tehdy mezi sebou nebyli svorní. Za presidenta republiky zvolen byl republikán Abraham Lincoln, což vedlo konečně k secesi jedenácti otrockých států. Nová éra (čtvrtá) nastala ve vývoji politických stran opět v létech sedmdesátých.

Dnešního dne máme v Unii vedle různých menších stran dvě velké politické strany. Jsou to republikáni a demokraté. Ovšem dnes těžko jest říci, jaké jsou to zásady a jaký program, které obě tyto strany od sebe odlišují. Žádná z obou stran nemá vyjasněných zásad, ani určitého programu. Obě mají tradice, a obou hlavní zájem a účel jest dostati vládu do svých rukou; programy, zásady politické atd., to vše již zmizelo. Tyto dvě strany mají také určité zeměpisné ohraničení. Jádro demokratů leží ve státech jižních, kdežto hlavní síla republikánů jest ve státech severovýchodních a severozápadních. V ostatních státech Unie setkáváme se s oběma stranami as ve stejném poměru. Vedle těchto dvou velkých politických stran existují v Unii ještě jiné menší strany, kteréž jsou zejména: t. zv. Grenbackers, různé strany socialistické (the Labour or Socialist parties), t. zv. Prohibitionists, t. zv. Populists zvaní z počátku the Farmer's Alliance Party a později the People's Party atd.

Skutečnost, že přes značné změny v programech a názorech atd., které průběhem doby se udály, prvotní dvě velké politické strany se udržely a že tedy politické strany vykazují v Unii velkou sílu životní, jest si vysvětliti celkem dvěma důvody. Jednak jest v Americe smysl pro politickou organizaci a pro příslušenství k určité straně (politické) mnohem silněji vyvinut než v Evropě. Jednak jest zakládání nové národní strany (t. j. strany, která staví kandidáty na stolec presidentský a vicepresidentský) spojeno vždy s nesmírnými obtížemi a finančními náklady, takže jednotlivé pokusy o to skončily dosud vždy žalostně. Proto soudržnost ve straně a strannická loyality jest zde větší než kde jinde.

Život v politických stranách v Unii vykazuje zvláštní rázovité stránky, s kterými se v jiných státech nesetkáváme buď vůbec, neb jen v míře mnohem menší. Velká rozloha, časté volby, kteréž jsou zárovň velmi složité, ježto se volbou obsahuje mnoho míst najednou, správa financí strany atd. vede nutně k tomu, že vytvořila se určitá třída lidu t. zv. politicians, jichž jediným a výhradním zaměstnáním jest politika. Souhrn těchto politikářů

sluje v Unii the Inner Circle (užší kruh) a zahrnuje členy kongresu, valnou většinu členů státních legislatur, všechny držitele spolkových úřadů vyjímajíc soudce (nikoli však všechny), téměř všechny držitele placených úřadů ve městech, nebo dokonce i v hrabstvích, a konečně ty, kteří sice dosud nijakého takového úřadu nemají, avšak naň aspirují. Celkový počet jich činí v Unii rozhodně přes 250.000 (v Anglii as 4000). Vedle těchto politikářů ze řemesla čili t. zv. užšího kruhu jest zde t. zv. širší kruh (the Outer Circle), t. j. lidé, kteří ze zájmu slouží straně, aniž by to bylo jejich zaměstnání aneb aniž by očekávali určitou odměnu ať v penězích ať již nějakým místem neb úřadem. Nad tímto užším a širším kruhem, kteří tvoří pravé vojsko, stojí vůdcové strany čítajíc v to členy kongresu a vůdci příslušné strany v legislaturách a vydavatelé vlivných časopisů.

Jak kruh užší tak i kruh širší (jehož hlavním úkolem jest voliti), rekrutují se z tříd nikoli nejlepších. V Unii právě nejlepší lidé vyhýbají se životu politickému, takže politika jest ponechána jen vrstvám méně dobrým a zajisté i méně schopným. Příčiny, proč lidé nejlepší a nejschopnější se politiky straní, jsou několikeré. Jednak jest to skutečnost, že hlavní města t. j. města, kde jest vláda spolková, kongres nebo vláda státní a legislatura, nejsou v Unii společenským a obchodním střediskem celé republiky, resp. určitého státu, nýbrž jsou to z pravidla města podřadného významu. Žítí však v těchto městech, což pro spolkové a státní politiky jest zajisté nutno, není pro vynikající muže nikterak lákavé (co pro Francii jest Paříž a pro Anglii Londýn, není pro Ameriku Washington). Jiný důvod jest, že příležitost uplatnění se v politickém životě jest v Unii mnohem menší než na př. ve Francii a v Anglii. V těchto státech může schopný politik na př. kandidovati v kterémkoli okresu volebním, v Unii však jen v tom městě, ve kterém bydlí. Další důvod jest i ten, že rozdělení zákonodárné moci mezi kongres a státní legislaturu zmenšuje značně zájem politický. Důsledkem toho i politická kariéra nedosahuje takové výše jako ve státech jiných, což tím více padá na váhu, ježto schopní lidé v jiných oborech dojdou mnohem vyššího a výnosnějšího postavení než v politice. Konečně i to jest závažným momentem, že funkce rázu politického (členství v kongresu a pod.) nezjednávají nikterak nějakého významného společenského postavení ani nezískávají nijaké větší vážnosti u spoluobčanů, jak tomu jest jinde. Tím vším lze si vysvětliti, proč právě schopní mužové jeví nechuť k politickému životu, a proč Amerika má tak malý počet velkých politiků. Ježto pak velcí mužové jsou v politice zjevy celkem řídkými, jest další důsledek toho i ten, že na stolci presidentském zasedají, s čestnými ovšem výjimkami, mužové jen prostředního stylu.

Každá politická strana má svoji organisaci, která se skládá ze dvou sborů sice od sebe oddělených, nicméně vzájemně souvisejících a to: ze sboru stálého a ze sboru dočasného. Úkolem prvního sboru jest vésti záležitosti strany, úkolem druhého jest jmenovati kandidáty strany. Sbor stálý vykazuje celý systém různých vedoucích výborů (managing committee). Takřka každý volební okrsek má svůj výbor. V (malých) městech jsou městské výbory (township committee), ve velkých městech jsou výbory

čtvrtní (ward committee). Každé město, každý volební okres, každé hrabství má svůj výbor. Dále jest zde výbor pro celý stát, který přehlídí politickou činnost strany v dotčeném státě, a konečně výbor národní (National Committee) s touže činností pro celou Unii. Takto tedy celá země jest pokryta sítí výborů, z nichž každý obstarává volby pro svůj obvod a jest, pokud o místní záležitosti jde, vskutku autonomní; pokud však se jedná o záležitosti celé strany, jest podroben výborům vyšším. Výbory tyto jsou voleny každoročně od t. zv. prvotních shromáždění (Primary) aneb od zvláštních shromáždění (Convention). Složení jich může se arci měniti rok od roku. Ve skutečnosti však bývají voleni titíž lidé, ježto oni mají všechny nitky v rukách a jsou důkladně obeznámeni s místními poměry, takže složení výborů jest celkem stálé.

Jmenovati kandidáty jest úkolem sborů dočasných t. zv. Nominating. Shromáždění takováto jsou předem t. zv. Primary (prvotní shromáždění), není-li totiž jich obvod rozdělen na několik menších obvodů. Úkolem tohoto Primary jest jednak jmenovati kandidáty na místa pro vlastní obvod (a voliti vedoucí výbor — managing committee —), jednak jmenovati delegáty do volebního shromáždění pro obvody rozsáhlejší resp. vyšší zvaného Nominating Convention. Nejvyšším takovýmto Nominating Convention jest t. zv. shromáždění národní (National Convention), které jmenuje kandidáty strany na stolec presidentský a vicepresidentský a jest svoláváno vždy jednou za čtyři roky.

Pokud vnitřní organisace se týče, jest v každém výboru ještě zvláštní (užší) skupina lidí, kteří vlastně veškerý záležitost strany vedou. Takováto skupina sluje ring a jest osou veškeré činnosti politické v příslušném obvodu. Ring nakládá také jměním strany. Příjmy jeho se skládají: z veřejných subskripcí strany, z příspěvků skládaných buď jednotlivci buď korporacemi (kterým strana za to koná určité úsluhy rázu ne vždycky kalého), z tax ukládaných na služné těch, kdož vlivem strany mají nějaký úřad, kteréž (taxy) kolísají mezi jedním až pěti procenty ročního služného, z příležitostných prodejů určitých úřadů; vedle toho dovede si některý ring podloudným způsobem přivlastniti část důchodů obecních neb dokonce i státních k volebním a agitačním účelům strany. V čele ringu jako jeho předseda jest t. zv. boss, který jest duší celé činnosti. V jeho rukách jsou spojeny všechny nitky a jest soustředěna veškerá moc strany. On rozděluje místa, odměňuje věrné stoupence, trestá nevěrné a uzavírá veškeré politické obchody, smlouvy atd. Jeho činnost jest spíše tajná než veřejná, avšak právě proto tím značnější. Ring a boss ovládá celý veřejný život způsobem takřka neobmezeným a libovolným, a moc jejich dosahuje tak značné výše, že ve veřejnosti americké podniká se již otevřený boj proti této instituci. Boj ten nebyl dosud korunován úspěchem. „V Americe,“ praví spisovatel doslovně, „právě tak jako i jinde, obecné blaho trpí často více apatií a krátkozrakostí bohatších vrstev, které by měly býti vůdci, než nevědomostí aneb bezstarostností ve vrstvách nižších, které jsou pravidlem hotovy následovati, jsou-li vedeny rozumně a vlastenecky“.

Jedna z nejdůležitějších otázek pro stranu jsou volby. Volby jsou

v Unii mnohem složitější než v jiných státech jednak proto, že jsou mnohem častější, jednak i z toho důvodu, že jest najednou voliti na mnoho míst. Způsob, jakým se dříve prováděly volby (systém t. zv. slip tickets t. j. proužky papíru, na kterých všichni kandidáti téže strany byli uvedeni), dával mnoho příležitosti ke korupci a tím příčiny k četným stížnostem. Místo toho jest nyní ve čtyřiceti šesti státech zaveden způsob t. zv. australský. Hlasovací lístky tisknou se úředně se jmény všech kandidátů na týž papír, takže volič sám musí přičiníti určité znamení u jména toho kandidáta, jehož volí. Zároveň jest učiněno opatření, aby odevzdávání hlasů bylo prosto jakékoli kontroly náhončích určité strany. Způsob tento skutečně se osvědčil a bylo ho nutně zapotřebí, aby aspoň částečně byla učiněna přítrž korupci při volbách. Jeť korupce jedním ze stinných stránek a zároveň konstantním snad zjevem veřejného života amerického.

Část IV. jedná o veřejném mínění. V Unii jest veřejné mínění jedním z nejdůležitějších činitelů veřejného života. Již ústavní formy republiky, povýšenost ústavy nad instituce ostatní, nutnost, aby o každé změně ústavy rozhodoval vlastně národ sám, přímé zákonodárství lidu v určitých případech atd., přímo vyvolávají to, co spisovatel nazývá vládou veřejného mínění. Také skutečně nikde nemá veřejné mínění moc tak značnou jako v republice americké. Orgány veřejného mínění jest v první řadě tisk, ve kterém zejména projevy vynikajících mužů hrají velkou roli, veřejná shromáždění, volby, kteréž jsou velmi časté, spolky atd. Toto veřejné mínění má určitý národní ráz a vyказuje určité lokální typy.

V části V. podává spisovatel některé ilustrace a úvahy o veřejném životě americkém. Jednotlivé kapitoly této části jsou: společnost Tammany v New Yorku, the Filadelfia Gas Ring (v obou lící se úžasná přímo korupce veřejného života), Kearneyism v Kalifornii, domov národa, poslední fáse přistěhovalectví, jižní státy od doby války scil. otrocké, přítomný stav a budoucnost černochoů a úvahy o otázce černošské, zahraniční politika a teritoriální rozšíření, nové državy zámořské, laisser faire (náhledy americké o státu a o jeho úkolech), hlasovací právo žen, domnělé vady demokracie, vady americké demokracie, síla americké demokracie, pokud americká zkušenost jest užitečna Evropě. Obsahem jednotlivých kapitol těchto pro nedostatek místa se obíratí nelze.

Část VI. pojednává konečně v několika kapitolách o rozmanitých sociálních institucích. —

To jest v nejstručnějších obrysech obsah tohoto obsáhlého spisu. Co na první pohled dosti zarazí, jest nedostatek právní systematiky a do jisté míry i teoretických poznatků. Avšak zjev tento jest ve státovědecké literatuře anglické (a americké) celkem konstantní. Plémě anglosaské nemá vůbec mnoho porozumění pro teoretickou stránku, v literatuře státovědecké pak kombinována jest tato okolnost dále i tím, že anglickému resp. anglosaskému právu, které si zachovalo svůj zvláštní ostrovní ráz nebyvši dotčeno právem římským, zůstala i právní technika římského práva cizí. S tím souvisí také, že anglické i americké právo nezná našeho pojetí státu. To spisovatel sám postřehuje velmi dobře, pravě, že v Anglii a v Americe

„postrádáme celého kruhu a systému myšlének a poznatků, které mocně působily u národů evropské pevniny“. A dále vysvětluje, proč aspoň jednu kapitolu nevěnoval americké teorii o státu, tím, že Američané nemají teorie o státě a necítili toho potřeby spokojivše se právě jako Angličané s tím, že svoje myšlenky konstituční založili na zákoně a na historii. Avšak Američané nejen že postrádají teorie o státě, i vážnost státu vzala za své. U nich stát není ničím jiným než pouhým jménem pro zákonodárný a správní mechanismus, jímž určité záležitosti obyvatelů jsou vyřizovány. Jim základní zásadou pro činnost státní jest *laissez faire* t. j. vláda má pokud možno nejméně zasahovati v záležitostech občanů.

Spis tento se pokládá všeobecně za jeden z nejlepších o americké republice. Psal jej Angličan. Zjev tento jest tím zajímavější, že právě v nejnovější době napsal opět Američan Laurence Lowell spis o anglickém státním právu (*the Government in England*, 2. vyd. z r. 1912), který v Anglii byl jednohlasně prohlášen za jeden z nejlepších spisů o (anglickém) právu státním. Doložiti sluší, že práce spisovatelova, přes svoji obšírnost (čítá přes 1700 stránek), není nikterak rozvláčná, sloh jest jasný a poutavý, a spisovatel zachovává úplnou nestrannost vykládaje stejně jak světlé, tak i stinné stránky veřejného života v Americe. Jest to práce důkladná a velmi dobrá.

Boh. Baxa.

Fiala Jaroslav, Dr.: Reforma českého zákona honebního (Knihovna Správního Obzoru, sv. IV.), Praha, 1913, 142 str.

Spis jest souborem přednášek a studií uveřejněných ve „Správním Obzoru“ v letech 1910—1913 a bude tvořiti trvalou okrasu české literatury právnické. Neboť již osobnost autorova zaručuje kvalitu obsahu nové knihy: spisovatel jest právníkem na slovo vzatým, dokonale ovládajícím theoretickou část svého předmětu; vedle toho umožnilo mu úřední jeho postavení využítkovati bohaté praktické zkušenosti honebně-právní a konečně jest znalcem myslivosti jako takové, ježto, jak v předmluvě praví, „od mladosti zelený límec nosí“.

Látku rozdělil autor ve 4 hlavní díly, z nichž první pojednává o právu honebním a jeho výkonu, druhý o náhradě škody honbou a zvěří způsobené, třetí o správě společenské honitby a čtvrtý o vybraných kapitolách ze zbývajících materie. V přílohách otiskuje český a německý text honebního zákona českého. V jednotlivých kapitolách probírá jednak platná ustanovení honebního práva českého přihlížeje při tom k právu jiných korunních zemí a částečně také k právu říšskoněmeckému, jednak podává návrhy a úvahy *de lege ferenda*. Obsah těchto návrhů a úvah jest vzhledem k ojedinelé kvalifikaci autorově zvláště cenný a sněm král. Českého může si skutečně gratulovati, že při budoucí reformě zastaralého a mezerovitého zákona honebního bude míti po ruce pomůcku tak výtečnou. Pokusím se v následujícím nastíniti aspoň krátce nejdůležitější poznatky, které spis skytá. Zaujímáti v jednotlivostech odchylné stanovisko jest zde pro každého recensenta, kterému by scházela jedna z oněch tří výše uvedených kvalit pisovatelových, věci velice nebezpečnou.

1. Spisovatel řeší především otázku, je-li právo honební nesamostatnou částí práva vlastnického k pozemkům (viz § 1 hon. zák. č.: „Das Jagdrecht ist Ausfluß des Grundeigentums“) nebo právem samostatným vázaným však nerozlučně na právo vlastnické k pozemku (viz § 1 *nového* hon. zák. *moravského*: „Honební právo spojeno jest s vlastnictvím půdy“). Dle mého názoru jde tu o otázku ryze methodickou, která v praxi nemá většího významu. Fiala zastává názor druhý a myslí, že i textování stávajícího hon. zákona česk. připouští de lege lata tento názor (str. 4). Otázkou, je-li právo honební soukromým nebo veřejným oprávněním, sp. šíře se nezabývá, přiklání se však, jak se zdá, k alternativě první (str. 5). Vadou stávajícího zákona jest, že nepodal pojmové vymezení (obsah) práva honebního. Reforma musí tuto mezeru vyplnit; stýká se zde s otázkami práva občanského. Volně se pohybující zvěř dlužno považovati v *honbišti* za „anspruchige Sache“, nachází-li se však *mimo honbiště*, jest věcí ničí a „anspruchlos“. Reforma bude museti stanoviti, že na zvěř mimo honbiště (tedy na veřejných cestách, na území železnic atd.) zašlou (Fallwild) má nárok osvojovací jen pán myslivosti. Otázky, platí-li dosud ustanovení § 477 obč. zák., dle něhož možno zříditi *polní služebnost myslivosti* („Feldservitut zu jagen“), se spisovatel pouze dotýká ponechávaje si řešení pro budoucnost. Dle mého názoru bylo toto ustanovení zemskými zákony honebními *zrušeno*, ježto nelze pochybovati, že zemské zákonodárství v podobné situaci jako této může rušiti resp. měniti občanskoprávní ustanovení říšská (srovn. *mé* „Rahmengesetze, Studie aus dem österr. Verfassungsrechte“, Lipsko a Vídeň, 1913).

Honební právo náleží do kategorie oněch práv, ve příčině kterých lex lata rozeznává právo jako takové a výkon jeho. Spisovatel míní, že nenadešla ještě doba, stavěti výkon práva honebního na jiné základy a přimlouvá se za to, aby i v budoucnosti zůstalo při tom, že jen vlastníku pozemků určitého minima výměry (115 *ha*) má příslušet také samostatný *výkon* práva honebního. Ovšem bude ohledně této „vlastní honby“ zapotřebí jistých doplňků starého zákona (na př. ve příčině *klidu* honby). Naproti tomu přeje si a odůvodňuje pronikavější reformu honitby společenské a instituce t. zv. enklav. Jako teritoriální podklad pro jednotlivé honitby společenské bude třeba zvoliti obec *katastrální* a nikoliv, jako činí nynější zákon, *osadu*. Do společenstva budou patřiti všechny pozemky v obvodu katastrální obce, ohledně jichž práva k vlastní honbě nestává (str. 15), čímž by odpadla nynější praxe, dle které do honebního společenstva patří jen majitelé *domovních* usedlostí. Enklavování se bude museti omeziti, čímž vyjde se vstříc požadavkům kruhů agrárních. Co se týče změn poměrů držebnostních nastalých průběhem nájemní doby, navrhuje sp., aby účinky jejich nastaly teprve po uplynutí nájemní doby.

2. Subjektem zavázaným dle platného zákona k náhradě škody *honbou* způsobené jest pán myslivosti. Novým zákonem měl by býti pánu myslivosti vyhrazen postih (regress) proti tomu, kdo škodu zavinil (host, zřízenec).

Co se týče škody *zvěří* způsobené navrhuje především sp., aby byly

v zákoně vypočteny druhy zvířat, na které se náhrada vztahovati může. Za škody zvěři způsobené ručí dle platného práva na pozemcích společenské honitby honební společenstvo, na příkázaných enklávách „ten, kdo má právo provozovati myslivost“. Ve směru posledním navrhuje autor ručení držitele vlastní honitby, jenž má (resp. bude míti) právo předpachtovní ve příčině enklav. Ve směru prvním přimlouvá se sp., aby v souhlasu s moderními zákony honebními jiných korunních zemí ručil při pronajatých honitbách společenských nájemce a vedle něho bylo zavázáno honební společenstvo jakožto rukojmě (§ 1346 obč. zák.), při čemž však smlouvou nájemní mohl by býti náhradní závazek nájemcův vyloučen (str. 26). Zevrubně jedná Fiala o otázkách kompetenčních a processních. Platný zákon svěřil rozhodování o nárocích na náhradu škod *oběho* druhu smluvčím soudům (*Nesprávně* v mých „Příspěvcích“, str. 260, kde tvrdím kompetenci tuto jen ohledně jednoho druhu). Kompetence tato budiž zachována, avšak instituce smluvčích (rozhodčích) soudů jakož i řízení před nimi reformováno. Uvádím jen některé reformní návrhy Fialovy: Jmenování předsedů smírčích soudů budiž vzneseno na zemský výbor, od předsedů a členů budiž vyžadována určitá kvalifikace, mohou býti stranami odmítnuti z těchže důvodů, jež opravňují k odmítnutí soudce (v platném zákoně není předpisu o tom). Žádoucnou jest případné doplnění předpisů o řízení před smluvčím soudem (§ 45 hon. zák., Fiala, str. 38). O tom, kdo má nésti útraty řízení, neobsahuje zákon ničeho; mezera musí býti novým zákonem vyplněna, při čemž rozeznávati bude útraty stran a výlohy úřední (str. 41). Otázka, kterak pojistiti hon. společenstvo v případě, že jest za náhradu škod od zvěře subsidiárně zavázáno, před následky nedbalé resp. obmyslné obrany nájemcovy proti žalobám poškozených majitelů pozemků, řeší spisovatel pomocí instituce nerozlučného společenství v rozepři.

Co se týká možnosti právní pomoci proti nálezu rozhodčímu má býti dle názoru sp. na zásadě, že *řádný* opravný prostředek (odvolání) z nálezu rozhodčího se nepřipouští, setrváno. *Mimořádná* právní pomůcka budiž připuštěna z důvodů §u 595 sd. řádu. (Platné právo připouští stížnost zrušovací pro nezachování předpisů §u 46 hon. zák.) Ustanovení o výkonu (exekuci) výroku soudu smluvčího budiž vhodně doplněno předpisy o lhůtách, smírech a místní kompetenci soudu řádného.

3. Reforma týkající se organizace honebního společenstva musí jíti následujícím směrem: Dozor úřadů samosprávných nad úřadováním hon. výboru budiž sesílen propůjčením disciplinární moci nad hon. výborem a jeho starostou, a přezkoumání volby hon. výboru obmezeno na podnět stran. Buďtež v novém zákoně uvedeny výslovně případy, ve kterých honební výbor jest povinen svolati valnou hromadu. Volební právo aktivní do výboru mělo by býti vázáno aspoň na tu podmínku, že člen hon. společenstva není vyloučen z práva voliti do *obecního* zastupitelstva. Místo dosavadního způsobu počítání hlasů (dle výměru pozemků jednotlivých členů) navrhuje F. po vzoru zákonů dolnorakouského a vorarlberského, aby základem byl peníz pozemkové daně bez přírážek a to do 40 K jeden

hlas, od 41—80 K dva hlasy atd., ježto tento základ lze obecnímu starostovi snáze chovati v patrnosti než výměru pozemků a její změny. Maximum hlasů jednoho člena budiž obmezeno na jednu třetinu hlasů (nyní polovice).

Ve příčině ustanovení o *pronájmu* společenské honitby nemá sp. za nutnou radikální změnu, kterouž by se úprava stavěla na jiné základy. Zejména přeje si — oproti návrhu vyšlému z české strany agrární —, aby usnášení se o tom, má-li se honitba pro určité období pronajmouti či ve vlastní správě vykonávati a v prvním případě, zda pronájem má se státi z volné ruky či veřejnou dražbou, i na dále zůstalo v působnosti hon. *výboru* a neposunulo se do rukou celého společenstva (t. j. valné jeho hromady, str. 84). Reforma bude se ale museti postarati o publicitu dotyčných usnesení hon. výboru, tak aby výkon práva dozorčího okresním výborem a stížnosti jednotlivými členy společenstva byl ulehčen resp. pojištěn. Působnost honebního výboru (§ 6 hon. zák.) rozšířena budiž v tom směru, že usnésti se může, aby výkon honitby na určitou dobu mohl býti vůbec zastaven (klid honby). Sdružení několika myslivců (lovecké společnosti, Jagdgesellschaften) buďtež dle vzoru moderních zemských zákonů rak. k nájmu připuštěna. (Platné právo připouští zpravidla pouze jedinou osobu; § 16 hon. zák.). Podnájem honitby, o němž platný zákon se nevyslovuje, budiž výslovně zakázán.

Ve příčině provozování spol. honitby zvláště k tomu zřízenými znalci plyne z platného práva, že jmenování znalce přísluší, ježto patří do správy honitby, výboru honebnímu. Sp. dává na uváženou, zdali by se neodporovalo, podřídit jmenování toto přímo potvrzení okresního výboru, aby byl zamezen resp. stížen pouhý fiktivní výkon znalci. Okresní výbor měl by pak též právo, případný výkon znalcem zastaviti nebo jiného znalce jmenovati. Mimo nyní již vyžadované kvalifikace pro znalce (nov. z r. 1871) budiž vyžadováno: státní občanství, jisté stáří (24 roků) a bydliště aspoň v témže okresu.

Platné předpisy o rozdělení výtěžku mezi jednotlivé členy společenstva zavdávají v praxi často podnět k různým sporům. Repartice tato patří do kompetence honebního výboru, v případech odvolání k samosprávným úřadům a nikoliv k soudům, jak tvrdí někteří spisovatelé (Žalud, Stehlíček). Fiala opírá svůj názor o „dozorčí“ § 23 hon. zák. Nutno bude, aby nový zákon zavedl praeklusivní lhůtu ku stížnosti členů společenstva do repartice, náležitou publicitu její a předpis, že podíly do určité lhůty nevybrané propadají ve prospěch chudinské pokladny příslušné místní obce; další návrhy týkají se dozoru, kompetence správní a exekuce.

Jedna z nejzajímavějších kontrovers našeho honebního práva týká se svazkové povahy honebního družstva. Aktuální stává se v praxi v případech, kdy jedná se o úhradu případného schodku ze správy honitby vzniklého. Charakteristické jest, že platný zákon o této eventualitě vůbec nemluví jednaje toliko o „čistém užitku“ honebního hospodářství. K tomu praví Fiala: „Přes to případ, že vzejde schodek, vyskytnouti se může, a to jak při pronájmu tak i při vlastní správě, zde ovšem tím spíše, kdyžte břímě náhrady škod zvěří i honbou způsobených spočívá vůbec a vždy

přímo na společenstvu, a i to státi se může, že výtěžek nestačí ani na náklady správy (odměnu přísežného znalce atd.)“ (str. 101). V takovém případě nastává pak otázka, jaký právní subjekt zavázán jest ku zapravení schodku, jejíž praejudicium jest pak další otázka, je-li společenstvo právnickou osobou nebo útvarem societním. Dosavadní theoretické řešení zabývající se povahou nucených svazků vůbec nepokládá spisovatel za dokončené a uspokojivé, v čemž zajisté má pravdu. Dle mého vlastního názoru zavínil zde chaos dualismus mezi právem veřejným a soukromým a související s tím různá metoda při tvorbě *základních* pojmů právních. Chaos ten nebude dříve zdolán než bude zdolán onen dualismus; zdolati jej musí *theorie* právní tím, že přivede k vítězství princip jednotného systému právního, odtud pak dostane se správný tento princip do zákonodárství a odtud opět do praxe výkonné. Jiný způsob (tedy hlavně snad cestu opačnou) pokládám za nemožný.

De lege lata vyslovuje autor tento názor: společenstvo honební jest osobou právnickou t. j. členové neručí za závazky společenstva svým jměním. Spisovatel přisuzuje mu dále jak soukromoprávní tak veřejnoprávní subjektivitu, aniž by však z této poslední vyvozoval nějaké důsledky. (Bylo by také těžko je nalézt.) Uvalování příspěvků na členy za účelem úhrady závazků společenstva nemá v platném právu žádné opory. Věřitel může se tedy hojiti pouze na nájemném resp. výtěžku budoucích let. De lege ferenda jest autor pro to, aby právnická osobnost hon. společenstva byla výslovně zákonem stanovena a dále pro předpis, že případný schodek společenstva má býti uhrazen reparticí na členy dle výměry pozemků resp. pozemkové daně.

4. Ve čtvrtém díle pojednává sp. o době hájení, při čemž obrací se proti vyskytnuvším se výstředním návrhům se strany agrární, dle kterých na př. zajíc zařazen má býti mezi zvěř *škodnou*, zvěř vysoká, dančí a srnčí nemá býti pojata do seznamu zvířat *lovných*. (Upozorňuji zde na zajímavé šetření, které provedl zemský výbor r. 1909 ve příčině otázky případného rozšíření doby klidu a jehož hlavní výsledky uvádí F. na str. 118 a 119). Správně podotýká sp., že řešení této části nového zákona bude otázkou moci (sc. politické) a že není pochyby, že táboru, myslivosti nepřejícímu, bude třeba učiniti jisté koncesse (str. 120). Další kapitoly 4. dílu jednají o záповědi prodeje zvěře v době hájení, o dodávacím lístku, o konfiskaci a honebních lístcích.

V předcházejícím brał jsem zřetel v první řadě na reformní návrhy spisovatelovy; bystrost a jasnost výkladu platného práva pozná čtenář z četby spisu samého. Budiž mi na konec dovoleno připojiti se ku přání autora v předmluvě vyjádřenému: aby spis jeho došel náležitěho povšimnutí a ocenění u činitelů povolanych a to u theoretiků a praktiků; z vlastního pak přidávám další: aby česká literatura právnická nečekala dlouho na další pojednání, kteréž autor ve svém spise slibuje. Weyr.

